

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ СУСПІЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ В УКРАЇНІ В ХХІ СТОЛІТТІ

Малюга Микола Миколайович

Науковий керівник: д-р. пед. наук, професор Калініна Л.М.
Інститут педагогіки НАПН України
Україна

Сьогодні для сучасного постіндустріального суспільства властивим є наявність стрімких трансформацій у багатьох сферах, зокрема й у сімейній. Так з першої чверті ХХ ст. й до теперішніх років суспільству іманентно притаманними є цінності індивідуалізму та самореалізації, що не могло не позначитися на руйнуванні традиційної патріархальної родини в останній чверті століття, а ХХІ століття відзначилося поступовим занепадом нуклеарної сім'ї.

Сьогодні особистість є вільною у виборі професії, політичних поглядів, стилю життя, побудови свого унікального життєвого шляху, визначення сексуальної орієнтації, партнера/рів, хобі, приєднання до певної субкультури тощо. Тобто людина має більше прав і свобод для реалізації себе в життєдіяльності тощо.

Але, разом з цим, сучасне суспільство можна сміливо назвати «суспільством гедонізму та консюмеризму», оскільки часто можна спостерігати споживацьке ставлення з боку людини до природи, інших людей, речей, грошей, вітально необхідних ресурсів і потреб. Відбувається постійний пошук вигоди й задоволення особистісних потреб, бо на сьогодні особистісні інтереси людей домінують над загальносуспільними. Саме споживацьке ставлення знецінює найважливішу цінність у житті індивіда та суспільства загалом – сім'ї.

Проблема трансформації «інституту сім'ї» у *ракурсі* викликів інформаційного суспільства та глобалізації та особистісного вибору батьківства або добровільної бездітності наразі є соціально значущою для України, як ніколи. Нині межі феномену сім'ї та шлюбу поступово розмиваються, що, зокрема, зумовлено проблемою традиційного ставлення до батьківства та (не)батьківства.

Безперечно, поки для українців, традиційна родина залишається найважливішою цінністю в житті, але в ХХІ столітті на зміну їй прийшла «...нуклеарна сім'я – сімейна одиниця, що складається з одного або двох батьків і їхніх дітей. Нині в Україні такі сім'ї складають 75 % від загальної кількості, та є домінуючими в сучасних суспільствах» [1]. Для нуклеарної сім'ї властивими є: мала чисельність (2-3 члени родини), автономія покоління (батьки/інші родичі живуть окремо), цінність особистісного простору і вільного часу, бажаного рівня життя, акцент зроблено на стосунки між подружжям тощо.

Також варто зазначити, що в ХХІ столітті в поняття родина вже не закладено обов'язкову реєстрацію шлюбу, бо співмешкання (конкубінат), або партнерські стосунки є світовою нормою. Конкубінат (бездітна родина) –

приклад нового типу сучасної родини з докорінною зміною сімейних цінностей. Така родина обирає свободу, самореалізацію обох партнерів та отримання задоволення в процесі існування й життєдіяльності в сучасному суспільстві споживання та найчастіше відрізняється відсутністю дітей. Такий шлюб не є міцним і надійним, а є швидше «проміжковою ланкою» між особистісною свободою та традиційним шлюбом.

Загалом, на тлі зазначених вище трансформаційних процесів інституту сім'ї та шлюбу в США, майже півстоліття тому, виник феномен «чайлдфрі», який сформувався в рух, поширився по всьому світові та стрімко знайшов своїх прихильників і послідовників [3] і в Україні також. Рух чайлдфрі представляють люди, які свідомо відмовляються від батьківства (*незалежно від того чи перебувають вони в зареєстрованому шлюбі чи конкубінаті або взагалі без пари*) бо вважають, що репродуктивна функція організму не є основною функцією, яка має визначати життєдіяльність сучасної людини. Вони наголошують на двох аспектах: по-перше, що мати дітей або не мати – це свідомий особистий вибір кожного; по-друге, що на сьогодні норми поведінки, які є відмінними від загальноприйнятих, не є психічним відхиленням.

У ракурсі порушеної проблеми важливою є концепція «*пастка низької народжуваності*», вибудована австрійським демографом Вольфгангом Лутцем за результатами вивчення феномену руху чайлдфрі. В. Лутц є засновником Центру Вітгенштейна Демографії та Глобального Людського капіталу, спеціалізується на демографічному аналізі та проектуванні населення. Відповідно до його авторської концепції, якщо людина зростає в соціальному середовищі, де всі в родині багатодітні, то їй/йому буде здаватися, що це є соціальною нормою і, звісно, нормальним рішенням для неї буде – власна велика сім'я. Якщо ж людина – єдина дитина в родині, а серед знайомих багато бездітних або людей, що відкладають народження дітей, то одним із варіантів розвитку власного життя вона вважатиме відсутність дітей взагалі [2].

Тобто чим менше дітей в оточенні людей, тим менше дітей народжуватиметься й надалі. Це чітка тенденція, що прослідковується наразі в Україні.

Тож резюмуючи, можна зауважити, що сьогодні в українському суспільстві, як і в світі, відбувається глибока трансформація соціальних інститутів традиційної сім'ї та шлюбу, що пояснює витоки та стрімке поширення ідей руху чайлдфрі (добровільної бездітності) як показника кризи суспільства інститутів загалом. Материнство, батьківство та створення повноцінної сім'ї все більше виявляється незатребуваним та нівелюється у свідомості сучасної молоді. На сьогодні можна стверджувати, що відбувається зіткнення між тими людьми (індивідами), що підтримують сталі традиційні сімейні цінності та добровільно бездітними з різних причин й обставин.

Окрім трансформації суспільних цінностей та поглядів на життя, матеріальний складник в Україні чинить вагомий вплив на створення як традиційних, так і нуклеарних родин та особливо – на народжуваність дітей.

Із позитивних моментів, треба зазначити, що процес переходу від традиційної сім'ї до нуклеарної та конкубіату в нашій країні ще не завершено, оскільки житлові умови часто не дають змоги новому подружжю жити окремо від батьків.

Список використаних джерел:

6. Типи сім'ї. Студентський портал. 2012. URL: <http://uastudent.com/typy-simi/> (Дата звернення 16.03.2018).
7. Lutz W., Skirbekk V., Testa M.R. The Low-Fertility Trap Hypothesis: Forces that May Lead to Further Postponement and Fewer Births in Europe // Vienna Yearbook of Population Research. 2007. URL: <http://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/8465/1/RP-07-001.pdf>. (Дата звернення 25.03.2019).
8. Калініна Г.М., Малюга М.М. Соціальний модус «CHILDFREE» як спосіб існування в сучасному суспільстві. In: La science et la technologie à l'ère de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» з avec des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019. Bordeaux : OP «Plateforme scientifique européenne OP «Plateforme scientifique européenne», м. Бордо, Франція. – С. 68-70.

ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Борканюк Алла Борисівна, Шультін Сергій Олександрович
Національна академія Служби безпеки України
Україна

Вступ. Актуальність дослідження феномена культури особистості в умовах трансформації українського суспільства пояснюється тим, що саме культура виступає важливим чинником, здатним забезпечити економічний, соціальний, духовний прорив і прогрес нації в умовах радикальних змін, що відбуваються в Україні під впливом внутрішніх причин та зовнішніх факторів, зокрема, глобалізації, інформаційної революції, розвитку ринкових відносин та демократизації.

Мета статті: проаналізувати сутність парадигми культури особистості, визначити її значення в умовах радикальних змін і ускладнення соціального буття; надати аналіз компонентів структури особистості, які впливають на її самореалізацію; розкрити та проаналізувати проблеми розвитку культури особистості у суспільстві, що трансформуються.

Обговорення проблеми. У ХХІ ст. Україна поступово стає не лише свідком, а і суб'єктом масштабних трансформацій, в контексті яких людина як найвища цінність людського буття є головною умовою інтелектуального, економічного, соціального та духовного прогресу як суспільства, так і особистості. Зростає потреба в повній реалізації сутнісних сил людини як найвищої цінності суспільства, від якої залежить майбутня доля нації. Різноманітні реформи, що здійснюються в Україні, потребують значних